

A látszólag tekintély- és hierarchiaellenes, de valójában új politikai hierarchiákat megszilárdító, húsba vágó társadalmi problémákat meg-, illetve kibeszélhetlenségre kárhóztató közgondolkodás természetesen nem csak Hollandia sajátja. A magyar olvasó is számos aktuális áthallásra lehet figyelmes a könyvet forgatva. A párhuzamok azonban nem mindig olyan egyértelműek, mint elsőre látszik, s a könyv végére érve kiderül: maga a szerző is egyfajta baloldali-liberális pozícióból fogalmazza meg bírálatát azon baloldali értelmiségiekkel szemben, akik gyakorlati-politikai tevékenységük révén „a történelem szemétdombjára hajították az egész baloldali eszmekincset, [és] még ahhoz sem volt bátorságuk, hogy a saját hibáikat elemezzék”.

PÁPAY GYÖRGY

(Fordította Bérczes Tibor, Gondolat Kiadó, Budapest, 2008, 216 oldal, 2200 Ft)

JARED DIAMOND: *Összeomlás*

Ki hitte volna, hogy a középkorban katolikus püspökség működött Grönlandon, vagy hogy a Húsvét-sziget egykori polinéz lakói a sziget teljes faállományának elpusztításával gyakorlatilag saját vesztüket okozták? Nem csoda, hogy mind-

erről semmit sem tudunk, hiszen a drámai közhely csakugyan igaz: a történelmet a győztesek írják. Pedig nemcsak a sikertörténetek, hanem a letűnt társadalmak története is éppen elegendő tanulsággal szolgálhat a jelenkor emberének, aki kénytelen immár az apró, helyi változásokat is egy globális összefüggérendszerbe helyezni szemlélni.

Így szemlélődik Jared Diamond, a világhírű amerikai földrajztudós és biológus is, aki 2005-ben megjelent *Összeomlás. Tanulságok a társadalmak továbbéléséhez* című könyvében régmúlt korok népeinek bukását elemezve egy olyan átfogó tipológiát hozott létre, amely a jelen eseményeit is újfajta megvilágításba helyezheti. Diamond véleménye szerint például a 1994-es ruandai tuszi-mészárlás mögött hasonló ökológiai és társadalmi tényezők figyelhetők meg, mint a mangarevaiak vagy éppen a maják pusztulása mögött. Ahogy az elemzéseiből kitűnik, a legtöbb esetben éppen az aránytalan igények szülik a természet optimális teljesítőképességének figyelmen kívül hagyásán alapuló emberi „követelődzést”. Bár a környezeti körülmény csak egyik faktora a diamondi tipológiának, hiszen a szomszédokkal való kapcsolat vagy egy hirtelen jövő klímaváltozás is jelentős mértékben meghatározhatja egy nép életéselyeit, mégis az ember tűnik fel az egyes népek pusztu-

lásának legfőbb okaként. Minden esetben a sikertelen túlélési stratégiák idézik elő egy-egy nép eltűnését, ám határozott és következetes koncepcióval a tragédia bekövetkezése megelőzhető: például a csendes-óceáni Tikopia klánjainak vezetői már ötszáz évvel ezelőtt hasonló módszerekkel vetettek gátat a túlnépesedésnek, mint a 20. századi Kína.

A négy fő részre osztott könyv első és utolsó szakasza különös keletet biztosít a legújabb kutatásokra és széles látókörű elemzésekre támaszkodó központi magnak: Diamond először az USA-béli Montana állam gazdálkodásán keresztül mutatja be a nagyvállalatok felelőtlen és környezetromboló gyakorlatát, majd a befejezésben egy Pápua Új-Guineában működő olajbányász cég kifejezetten környezetkímélő intézkedéseit mutatja fel követendő példaként. Meglepő, de igaz, hogy egyes ázsiai országok tudatossága sokszor magasabb szinten van, mint az amerikaiaké. Pedig Diamond szerint a nagyvállalatoknak lassan el kell jutniuk oda — ha nem is a társadalmi felelősségvállalás, hanem pusztán gazdasági megfontolások alapján —, hogy sokkal kifizetődőbb számukra, ha már a termelés során meghoznak bizonyos óvintézkedéseket és viszonylag ol-

csón eleve biztonságosan építik ki üzemeiket, mintha utólagosan, büntetések vagy rehabilitációs költségek formájában kellene az előbbi összegek több százszorosát megfizetniük.

Ugyanakkor a jövő ökológiai és humanitárius katasztrófái elkerülhetőek. „Óvatos optimista vagyok” — mondja Diamond, majd hozzáteszi, hogy a problémák jövőbeli elhárításban komolyan hisz, mivel az utóbbi évtizedekben vég-

re megindult a globális kérdésekről szóló nemzetközi diskurzus. A kötethez kapcsolódó továbbvezető irodalom is éppen azt jelzi, hogy a szerző nem akar totális igazságokat oktrojálni olvasóira, hanem inkább betekintést kíván nyújtani egy mindannyiunkat érintő problémavilágba. Könnyed és olykor hétköznapi nevezhető stílusa egyébként is alkalmas arra, hogy olyan közvetlen kapcsolat teremtsen meg a tudós szerző és a laikus olvasó között, ami elképzelhetetlen lenne más kortárs szupertudósokkal. Nem véletlen, hogy az együttgondolkodásra a könyv magyarországi kiadója, a Typotex olvasókört is szervezett, amelynek keretében az előző félév során felelősen gondolkodó, aktív olvasók találkozhattak egymással havi rendszerességgel, és a könyv tema-

tikus rendjét követve vitathatták meg a felvetett kérdéseket.

ZSOLNAI GYÖRGY

(Fordította Vassy Zoltán, Typotex Kiadó, Budapest, 2007, 578 oldal, 4800 Ft)

CSOMA ZSIGMOND: *Nők a magyar szőlő- és borkultúrában*

Az utóbbi években a borkóstolókon, borfelismerési versenyeken, borlovagrendi ünnepeken egyre nagyobb szerephez jutnak a nők. Csoma Zsigmond neves borszakértő, agrártörténész, a Magyar Mezőgazdasági Múzeum főtanácsosa legújabb, album méretű kötetében éppen ezért kíván a nők szőlészeten, borászatban betöltött szerepével foglalkozni, hiszen, mint az előszóban is kiemeli, „egyre több nő forgolódik a borus szakmában, akik nemzetközi elismerést szereztek a magyar borászatnak a legmagasabb tudományosságtól, a nemzetközi borakadémikusságtól kezdve, a borászati üzemek vezetésén át a borlovagrendek tagságáig, sőt a kimondott női borlovagrendek alapításáig és a díjnyertes borok készítéséig”. De Csoma azt is joggal hangsúlyozza, hogy a borkóstolás területén kifinomult ízlé-

sük miatt gyakran eredményesebbek is a nők a férfiaknál. S mivel a szakirodalomban, illetve a történetírásban a nők szerepének bemutatása mindeddig háttérbe szorult, Csoma korábbi kutatásait, kötetinek anyagát is felhasználva ismerteti a nők korábbi és jelenlegi feladatait, szerepeit.

A bevezető részekben még valamennyi házimunkára kitér a szerző, részletesen bemutatva a nőtörténet-nő kutatás fejlődését, s ebből a szémszögből a gazdálkodásból és a család körüli házimunkából élő asszonyok helyzetét, valamint ennek a helyzetnek a történeti alakulását, szerepváltozását. A magyar történelem szempontjából különösen fontos a honfoglaló magyarok szőlő- és borkultúrájának, illetve az asszonyok ebben vállalt „gyűjtögető” gazdálkodásának ismertetése. A szerző a korszak mezőgazdaságának leírását bőséges néprajzi, földrajzi, ökológiai, kultúrtörténeti elemekkel teszi szemléletessé, s meg tudhatjuk, hogy a szőlőhegyi kép elemei — a szőlőhegyekkel együtt — a 12. század elejétől fokozatosan alakultak ki és kezdtek a maiakhoz hasonlítani a Kárpát-medencében.

Csoma kötetét olvasva kicsit az az ember érzése, hogy ebbe a munkájába mindent belerakott a szerző, ami a nők szerepéről eszébe jutott,

